

ZRZESZ KASZĘBSKŌ

PISMO LUDU KASZUBSKIEGO

„Zrzesz Kaszëbskŏ” wychodzi trzy razy w tygodniu.
Dodatek literacko-naukowy „Chëcz” ukazuje się w każdym numerze sobotnim.
Prenumerata: Miesięcznie 15 zł. Cena numeru pojedynczego 1.50 zł.

Redaktor Naczelny: Brunon Richert. Redaguje Kolegium: Jan Rompski, Ignacy Szutenberg, F. Szreder, F. Kowalski.
Wydawca: Spółdzielnia Wydawnicza „Zrzesz Kaszëbskŏ”.
Adres Redakcji i Administracji: Wejherowo, Skrzynka Pocztowa nr. 30.

Rok VIII.

Wejherowo, sobota 17 listopada 1945 r.

Nr. 20

BRUNON RICHERT

Jestem Kaszubą

Jestem Kaszubą — wielkie to słowo. Jestem Kaszubą świadomym swego szczepowego pochodzenia, ceniącym wielką przeszłość moich ojców, kochającym rodzinną ziemię, ceniącym swoją mowę, trzymającym się obyczajów kaszubskich.

Jestem dumny, że pochodzę ze szczepu kaszubsko-pomorskiego, który nie ugiął się pod strasznym przeznaczeniem dziejowym, ale walcząc o swój byt, pisał na kartach historii krwią, krzywdą, łzą i bólem swoje tragiczne dzieje. Jestem z ludu, który utrzymał najbardziej zagrożoną placówkę w morzu nawaly germańskiej dla Polski i Słowiańszczyzny.

Znam i kocham nasze dzieje. Bo dzieje ojców i przeszłość nasza krzeszą we mnie świętą iskrę zapātu ofiarnej pracy dla ludu mojego i każą pracować nad budowaniem jego lepszej, jaśniejszej i szczęśliwszej przyszłości.

Kocham naszą piękną kaszubską ziemię. Cieszy mnie tutaj na rodzinnej ziemi wszystko. Cieszy falujące modre morze, cieszy bór i las śpiewający chorankę o stołmach i zomkowiskach; rozkoszuję się widokiem oczek kaszubskich jezior, zielonych łąk, stromych pagórków a nawet widokiem nieurodzajnych piasków, wrzosowisk i kamieni. Ta ziemia i chec na niej stojąca jest moim domem. Na tej ziemi wydała mnie i wykarmiła Matka-Kaszubka, tutaj spędzę moje całe życie i w tej ziemi chcę spocząć po śmierci, a gdy na czas krótki odejdę z mej ziemi, z tęsknotą śpiewa me serce:

„Do mój Tatczëzne, jo chcolbem rôd,
Do mój Tatczëzne jesz rôz.
Dze chëcz rôdnŏ na mje zdze,
Vestrzŏd lasów, przitkijch gór,
Do modrastich naj jezŏr,
Do kaszëbskji dodomku”.

Mowa. T atwarda mowa kaszubska. Odbija się w niej groźny pomruk Bałtyku, szczerbił ją miecz krzyżaka i pruska przemoc, niszczyła zła wola. Ale mowę tą wypieściła bogata dusza ludu naszego, czyniła śpewną gęsońką pod borem i wynieśli ku wyżynom języka kulturalnego Cejnowa, Małkowski, Karnowski i inni pieśniarze ziemi kaszubskiej. Językiem kaszubskim modlę się do Boga, rozmawiam z ludźmi na wsi i w mieście, piszę listy, dzieła naukowe, po kaszubsku miewam wykłady, przemowy... Kaszubski język słyszę z deski scenicznej, radia... I nigdy i nigdzie nie wstydzę się języka, którym sam Bóg mnie obdarzył.

Mocno trzymam się kaszubskiego obyczaju, przestrzegam zwyczajów doroczných, rodzinnych, społecznych. Jakże cieszę się gwjodzki na Godë, szopka, zwyczaj wielkanocne... Ubieram się w strój ludowy kaszubski, kocham nasze hafty i całą sztukę ludową.

Chcę wszystkie swe siły oddać dla ludu mojego. Martwię i bolą jego bolączki i staram się im zaradzić. Uczę się, studiuję, pracuję przy tym czy innym warsztacie by dobrze nam było na własnej ziemi.

Szukam pokrewnych mi duchów i wołam do nich: Zlećmy się razem! Poznajmy się bliżej i zwiążmy się jedną wielką ideą, jednym zrozumieniem sprawy, jednym silnym postanowieniem i jednym poczuciem wzajemnej solidarności. Bądźmy mocni! Musimy być gotowi do wzniosłych czynów, przygotowani do wytrwałej pracy, wyzwoleni z małodusznego tchŏrnostwa i chorobliwego egoizmu.

Czujemy się sami prawdziwymi Kaszubami i chcemy takimi uczynić wszystkich Kaszubów. Będziemy wszędzie budzić ostatnie iskry kaszubskie, aby kiedyś wzbił się wielki płomień, którego miáno: Odrodzenie duchowe ludu kaszubskiego.

Wierzmy w Opafrzość, która nas nie opuści iz synowskim uczuciem oddajemy się pod macierzyński płaszcz naj Kaszëbskji Vastni i Krŏlevjonkji — Panjenkji Svjŏnovskji.

Zakończenie konferencji Attlee - Truman - King

WASZYNGTON (rad). — Premier brytyjski Attlee, którego onegdajszą mowę do kongresu amerykańskiego opinia publiczna przyjęła naogół z zadowoleniem, wznowił wczoraj rozmowy z prezydentem Trumanem i premierem kanadyjskim Mackenzie King na temat kontroli energii atomowej.

W pierwszej swej reakcji na mowę szefa gabinetu brytyjskiego w kongresie, opinia amerykańska naogół akceptuje jego stosunek do międzynarodowych zagadnień, a w szczególności naleganie na potrzebę ścisłej współpracy. Przedstawiony przez premiera Attlee zarys ideologii rządu Labour Party w polityce wewnętrznej spotkał się z pewną bardzo tolerancyjną krytyką.

WASZYNGTON (rad). — Konferencja premiera Attlee z prezydentem Trumanem oraz premierem kanadyjskim Mackenzie King dobiega końca. Wszystko przemawia za tym, że główne wytyczne, mające być podstawą do końcowego komunikatu należy oczekiwać w najbliższy czwartek, lub piątek. Będzie on nosił nazwę „karty wieku atomowego”.

WASZYNGTON (rad). — W czwartek o godz. 16.10 trzech mężowie stanu Attlee, Truman i King złożyli wspólne oświadczenie w sprawie bomby atomowej. Oświadczenie to odczytał prezydent Truman na konferencji prasowej wobec licznie zgromadzonych wybitnych osobistości. Oświadczenie to zawiera 1000 słów. W głównych punktach treść oświadczenia jest następująca:

1. Techniczne szczegóły bomby atomowej pozostaną nadal tajemnicą.
2. W Organizacji Narodów Zjednoczonych utworzony będzie specjalny komitet zajmujący się sprawą bomby atomowej.
3. Narody są obowiązane do ujawnienia wszystkich wynalazków w dziedzinie techniki wojennej.
4. Energia atomowa będzie użytkowana jedynie tylko w celach pokojowych.
5. Szczegóły techniczne będą trzymane w tajemnicy do chwili, aż dobrze utrwalona Organizacja Narodów Zjednoczonych będzie dawała rękojmię bezpieczeństwa zbiorowego.

Pomoc UNRRA dla Polski

WARSZAWA (PAP). — Generał Charles Mills Drury, szef Misji UNRRA w Polsce, przyjął dziennikarzy warszawskich na konferencję prasową.

Generał Drury oświadczył, iż mimo, że niedawno przybył do Polski, ma już jednak pojęcie, co Polska potrzebuje, wie, jakie są wymagania kraju.

Towary dla Polski są dostarczane do portów przeznaczenia, gdzie są przejmowane przez władze R. P. Od tego momentu rząd R. P. jest prawnym właścicielem darów i może nimi w pełni dysponować. Dziesięciu przedstawicieli UNRRA, specjaliści-ekonomiści służący będą Polsce radami gospodarczymi. Przedstawiciele ci przedkładać będą raporty do Centrali UNRRA. Towary przeznaczone do sprzedaży zbywane będą po ustalonych cenach maksymalnych.

Dotychczas przybyło do Polski 300.000 ton rozmaitych towarów oraz maszyn. Rezultaty pomocy są jeszcze niezbyt widoczne, a to ze względu na trudności komunikacyjne, które stale są pokonywane przez napływ środków transportowych. 3.000 ciężarówek już przybyło do Polski. W ciągu bieżącego miesiąca przybędzie 75 lokomotyw oraz 3.000 wagonów. Pomoc UNRRA trwać będzie aż do końca roku 1946 i obejmie dla Polski łączną sumę 800 milionów dolarów.

Na czoło pomocy wysunięte są artykuły żywnościowe, następnie ubrania, maszyny rolnicze, zboże siewne, nawozy sztuczne, lekarstwa i urządzenia szpitali, urządzenia fabryczne, pomoc w urządzaniu laboratoriów i pracowni naukowych.

W ramach pomocy dla rolnictwa przystany zostanie inwentarz żywy (konie, bydło, nierogacizna), traktory, pługi, żniwiarki i narzędzia rolnicze. Około 3.000 traktorów już przybyło do Polski i zostały oddane do użytku. Bydła przybyło już około 2.000 głów. I w tej dziedzinie napotyka się na trudności, ze względu na to, że transport byłby wymagał specjalnych statków oraz dużej obsługi.

Benzyna dotychczas nie mogła być dostarczona w odpowiednich ilościach, gdyż porty w Gdańsku i Gdyni nie są jeszcze dostosowane do odbioru większych transportów.

Na fundusze UNRRY składa się 26 państw, które wpłacają po 1 proc. swego rocznego dochodu narodowego. Na czołowym miejscu kroczą Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, następnie Anglia i Kanada.

Rząd R. P. dotychczas nie sprecyzował pełnego zakresu potrzebowania. UNRRA dbać będzie w zasadzie o to, by Polska mogła przetrwać przyszłe lato r. 1946, oraz następną zimę.

Wybory w Jugosławii

LONDYN (rad). — Korespondent United Press donosi z Białogrodu, że tymczasowe wyniki wyborów wykazują 80 proc. głosów dla Frontu Narodowego. Z powodu braku środków transportowych ostateczne wyniki będą ogłoszone dopiero za kilka dni. Wybory miały przebieg spokojny — pisze korespondent. Tłumy ludzi gromadziły się przed tablicami, na których wypisywano dotychczasowe wyniki, ogłaszane uprzednio przez radio.

Inni korespondenci, którzy w czasie wyborów jeździli po całej Jugosławii piszą, że we wszystkich miejscowościach odbywały się one w zupełnym spokoju i porządku. W niektórych wsiach urządzano z okazji wyborów zabawy ludowe. Punkty wyborcze były udekorowane kwiatami, a młodzież w odświeżonych strojach tańczyła taniec narodowy Kolo. We wszystkich wsiach nie było w czasie wy-

borów ani jednego żołnierza. Wybory odbywały się od godziny 7 rano do 7 wieczorem.

W Białogrodzie ambasador angielski Ralph Stevenson wydał uroczysty obiad, na którym marszałek Tito po raz pierwszy występował w ubraniu cywilnym. W obiedzie tym wzięła udział grupa członków parlamentu brytyjskiego którzy oświadczyli, że sytuacja w Jugosławii przedstawia się lepiej niż sobie wyobrażali.

LONDYN (PAP). Agencja Reutera donosi, że mimo, iż oicjalne wyniki wyborów nie zostały jeszcze ogłoszone, zwycięstwo marsz. Tito i Frontu Narodowego nie ulega żadnej wątpliwości. Mimio bojkotu wyborów ogłoszonego przez opozycję, przeszło 90 proc. uprawnionych brało udział w głosowaniu w całym kraju.

Z życia ziemi kaszubskiej

WIELKA WIEŚ (pow- morski)

UROCYSTOŚCI ŻAŁOBNE KU CZCI POMORDOWANYCH. W niedzielę, dnia 18 bm. odbędzie się w Wielkiej Wsi manifestacja żałobna i uroczystości pogrzebowe 21 pomordowanych w tej miejscowości Polaków. Był między ofiarami hitlerowskiej nienawiści 70-letni starzec i 8-letnie dziecko. Program obchodu jest następujący:

Godz. 10.30 Msza św. żałobna i kazanie w szkole powszechnej w Wielkiej Wsi.

Po Mszy św. pochód na cmentarz.

Na cmentarzu poświęcenie grobów, przemówienia i składanie wieńców.

Wszystkich Kaszubów uprasza się o jaknajliczniejszy udział w tej manifestacji. Pociąg przybywa z Pucka do Wielkiej Wsi o godz. 10.20. Odjazd do Pucka o godzinie 15.30.

Za Komitet Obywatelski
Ks. Wł. Fischoeder, proboszcz.

WEJHEROWO

AKCJA ODCZYTOWA. Delegatura gdańska Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” w porozumieniu z Kuratorium Okręgu Szkolnego Gdańskiego prowadzi akcję odczytów publicznych. Dnia 16 bm. o godz. 17 w ramach tej akcji w sali obrad Rady Powiatowej bardzo interesujący odczyt wygłosił prof. Luterek pt. „Książka w każdym domu”.

OLIWA

Nasza kaszubska świątynia w zaniedbaniu

Klasztor oliwski, będący obecnie kościołem katedralnym diecezji gdańskiej, poniósł dość znaczne szkody w czasie ostatnich działań wojennych. Szczególnie naprawa dachu. Jeszcze gorzej sprawa przedstawia się w perspektywie zimy. Nasiąknięte wodą mury z chwilą nastania mrozów pękają, co do reszty pogłębi smutny obraz zaniedbania i zniszczenia tej najcudniejszej świątyni kaszubskiej. Należy znacznie przyspieszyć tempo prac nad naprawą dachu.

GDYNIA

— DO RYBAKÓW I PRACOWNIKÓW RYBOŁÓWSTWA MORSKIEGO. W celu zorganizowania Zawodowego Zrzeszenia Rybaków i Pracowników Rybołówstwa Morskiego odbędzie się zebranie w niedzielę, dnia 18 bm. o godz. 11-tej w świetlicy Morskiego Instytutu Rybackiego przy ul. Rybackiej w Gdyni. Na zebraniu dokonany zostanie wybór władz Zrzeszenia oraz omówione zostaną ważne sprawy organizacyjne.

Uprasza się o liczne przybycie.

SŁUPSK

— REWIA W SŁUPSKU. W dn. 10 i 11 listopada w Słupsku bawił zespół artystyczny jednostki Wojska Polskiego. Dał on dwa piękne przedstawienia rewiowe, przyjęte zupełnie zasłużenie z entuzjazmem przez społeczeństwo słupeńskie. Na szczególną uwagę zasługuje część wokalnomozykalna rewii, wśród wykonawców której zauważyć można było szereg talentów.

Przemysł rolny na Kaszubach

— PRZEMYSŁ ROLNY NA KASZUBACH. Na terenie Kaszub znajduje się 102 gorzelni. Z tego w rękach polskich władz administracyjnych 28 czynnych obiektów, pozostałe zaś znajdują się jeszcze pod zarządem Armii Czerwonej. W okresie kampanii wyprodukowano ogółem — 238.500 litrów spirytusu. Dla Państwowego Monopoli Spirytusowego oddano 108.021 litrów, resztę zużyto na potrzeby Armii Czerwonej. Ze znajdujących się na terenie Kaszub 218 młynów 98 zarządzają władze administracji polskiej, resztą rozporządzają władze radzieckie.

Poza tym istnieje 47 cegieli, z czego 2 czynne oraz 69 młeczarni, w tym 16 uruchomionych.

Koń na sprzedaż

adres wskaże administr. „Zrzesz Kasz.”.

DOZÉREJTA DOMOCÉZNE

Chto dzis nje chce movę wojców tczęc,
muszi vjtro stęgą cëzich bęc.

**GUCZOV
MACK
GODO:**

Drëchu z Hetel! Jes mje belno verznął, ale vjici jesz sobje. Bo kogo boli ten, vej, skoli. Ale że nasza cała sprawa idze pod znakiem zgode, vëcigom też moj rog tobaczni do cebje i chceme le so zażęc!

Moji ludkovje, jô nje jedną przę v tich dnjach przeżęc. Jakjis głupi zorno tobaczni z chądov zaszło moj rog tak, że beł pravje zapchli. A va vjeta co to je Mack bez roga. To tak jaz va bez jëzeka, bez gazete, bez kulture. Pon Redaktor sę na mje wuvzał i svojim specjalnim greblem co jeden koma mje zgrefleje. Tak że moja godka je vjëcij na mje jak na vas. Kureszce vjeta co znaczy mjec na karku bęksa. Jô sę z tim vszetkjem zgodzół, ba jem wudbe tak kure maklac, żebe le jajo vemaklac.

Dzis v svjece maklają koźdi swojej kurę. Nobelnej-szim jajem je dzecko Ligji Norodov. Vechovani v vojnye i po vojnye — Zjednoczenji Norodov, chterno sę zabovjô z taką grzechotką jak bomba atomovô.

Jô, Kaszebjji mom v wudbje podac projekt na sejm, vo dokunczenji cedu, chteren Hitler dzęgvjel, kjej sedzeł kole svoji Eve i gorzkji eltkji z zakozani sleve wogrizol. Przë tim nji mog sę nadzevjic czemu ta pestka tak mocno sedza. A vjeta, czemu njic nje vedzevjel? — Bo nji moj maklac. . . .

Temu v mojim laboratorjum na Kobeloszu jem ju na drodze do fabrikovanjô energie bombe vszednigo

Na gburstvje

Prace jesienne w ogrodzie

L. Miotk

Jakkolwiek jesienią nasz ogródek warzywny jest już prawie pozbawiony roślin, musimy w dalszym ciągu pamiętać o nim, aby mieć na wiosnę dobrze przygotowaną ziemię i wolny czas do zajęć polowych. Dlatego właśnie teraz powinno się przeprowadzić pewne prace. Pierwszą czynnością będzie dokładne zrobienie ostatniej pionki. Następnie całą ziemię ogródka należy skopać i podzielić na trzy mniej więcej równe części z pozostawieniem niezbędnych ścieżek. Jeżeli rozporządzamy kompostem dajemy go na całą przestrzeń ogródka. Jeżeli mamy tylko obornik możemy go dać na dwie części, a przynajmniej na jedną. Ścieżki i granice ogródka powinny być obsadzone krzaczkami malin, porzeczek i agrestu, w odległości mniej więcej 1,5 m jeden od drugiego (nie gęściej). Jeżeli krzaczki krzewów owocowych otrzymaliśmy zapóźno, wtedy, kiedy jest obawa przymrozków, należy je sadzić ich jesienią, lecz wiosną. Tymczasem należy je zadołować po północnej stronie domu. W tym celu kopie się dołek głębokości około 30 cm., kładzie się wewnątrz wiązankę młodych krzewów korzeniami w dół i prawie zupełnie przykrywa ziemią — w ten sposób przechowywane młode sadzonki nie ucierpią od mrozów i można je

będzie posadzić w kwietniu, kiedy ziemia już dobrze odmarznie.

W każdym dobrze prowadzonym warzywniku niezbędna jest kupa kompostowa i rozsadnik.

1. KOMPOST

Ponieważ obecnie jest bardzo mało obornika i ponieważ obornik używany bezpośrednio pod warzywa daje niekiedy złe wyniki, dlatego należy założyć kupę kompostową. W tym celu upatrujemy miejsce w ogródku lub na podwórzu np. koło gnojowni, gdzie składamy wszystkie gospodarskie odpady, jak niedojedzone przez zwierzęta resztki buraczanej i innych pasz, chwasty, nawóz kurzy lub króliczy, a także zmiotki z podwórza i drogi.

Wszystko to od czasu do czasu przesypujemy ziemią lub torfem i co najmniej raz do roku najlepiej na wiosnę przewracamy łopatą. Już po roku otrzymamy z tego bardzo dobry, wszechstronnie użyteczny nawóz naturalny, niegorszy od obornika ani od nawozów sztucznych, a o sobliwie korzystny pod warzywa.

(Dokończenie w następnym numerze)

„PAŃSTWOWA FABRYKA MEBLI I KRZESEŁ GOŚCICINO”

w Gościcinie, pow. morski

Telefon: Wejherowo 13

Bocznica własna

Największa fabryka krzeseł stolarskich w Polsce.